

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

Философия

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

**Чуждоезиково
обучение**

Научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

42

19 – 25 ОКТОМВРИ 2017 Г.

Трансферът на знание – ключов катализатор на икономическия растеж

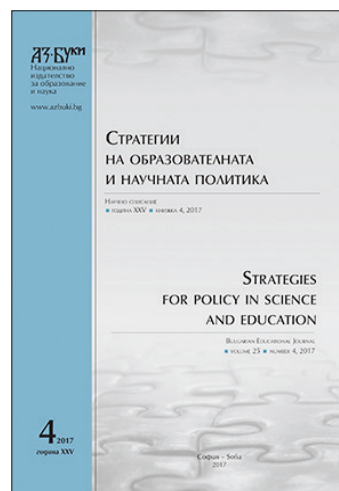
*Откъс от „Оценка на въздействието
на инвестиции в обучение за обучители“*

Радостина Ангелова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

В обществото на знанието университетите и научните организации, като производители на знание, играят много важна роля. Трансферът на знание е един от ключовите катализатори на икономическия растеж. Всяка програма за обучение на обучители трябва да постигне определени цели и оценката на нейното въздействие измерва до каква степен постигнатите резултати отговарят на поставените цели. Ето защо оценките на такива програми се осъществяват чрез измерване на промяната, която са постигнали. В зависимост от поставените цели се дефинират и показателите, чрез които може да бъде показана промяната: промяна в нагласите и поведението, промяна в академичните резултати на обучаваните, промяна в моделите на преподаване, промяна в знанията и развитите умения (на обучаемите и на обучаваните от тях лица). Тези важни елементи от измерване на ефектите от обученията за обучители се търсят на две нива – на нивото на обучаваните обучители и впоследствие на нивото на обучаваните от тях лица (студенти, ученици и други обучавани възрастни). Важна част от промяната може да се търси и на организационно ниво, където тя се изразява в цялостна промяна в нагласите и поведението на преподавателския състав, в ценностите и моделите на изграждане на съответната академична или училищна общност, в развиваните парадигми и в обмена на знания и научно развитие.

Заглавието е на редакцията

www.strategies.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Ирина Колева
E-mail: kolevaira@gmail.com

Редактор

Д-р Албена Симова
0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: strategies@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Стратегии
на образователната
и научната политика“,
кн. 4/2017:**

**ОБРАЗОВАНИЕ
ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ**
Some Thoughts on the
Development of Comparative
Education in Japan: Consumer
or Producer / *Yutaka Otsuka*

Концепциите за „общество на знанието“, „информационно общество“ и „икономика на знанието“ – формиране, развитие и съвременни измерения / Людмила Иванчева

ОЦЕНЯВАНЕ В УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Дидактически измерения на четивната грамотност на учениците от един и същи випуск в Бургаски регион, съотнесена към критериите на PISA / Таяна Борисова

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ПАРАДИГМИ

Необходими промени в съвременния образователен процес / Пламен Иванов

Новите предизвикателства и новите мерки за качествено образование в Европа – къде се намира България? / Елена Благоева

Оценка на въздействието на инвестиции в обучение за обучители / Радостина Ангелова

Коучинг. Образователен коучинг / Наталия Витанова, Нели Митева

Съществен елемент и резултат от обучението на обучители е изграждането на лидерски подход, който включва идеята за споделено лидерство, а в определени случаи води и до промяна в организационната структура и моделите на управление и функциониране на организацията.

Всяка оценка на ефектите задължително включва и анализ дали програмата за обучение е в състояние да постигне целите и дали е ефективна по отношение на направените разходи и постигнатите ползи. В подобни оценки обучението се разглежда като процес на развиване на умения, навици, знания и нагласи у обучаваните с цел увеличаване ефективността им на заеманите от тях позиции, както и подготовката им за бъдещи позиции в организацията.

В по-общ план ефектите се търсят и в това доколко тези интервенции имат съществена роля за повишаване на икономическия растеж и развитието на бизнеса, променят съществено професионалната или академичната подготовка на обучаемите лица, как влияят върху когнитивните им умения и върху уменията им да се справят с определени практически задачи.

Обикновено оценките анализират гизайна на обучението, начина, по който са дефинирани обучителните роли, осигурения бюджет, ангажимент за управление, внимание към индивидуалните нужди на лицата и организацията, механизмите за мотивация и др. Целта на оценките на въздействието е да оптимизират обучението, да подобряват тяхната ефективност спрямо поставените цели, да повишат резултатите на организацията и да повлияят в търсените посоки за промяна на поведението и нагласите на обучаваните лица, а впоследствие чрез тях и на останалите членове на училищния или академичния състав.

Развитието се определя от Dessler (2005) като процес, който използва различни методи за осигуряване на нови и съществуващи служители с необходимите умения за изпълнение на основните им дейности. Това определение е подобно на това, което се използва от други автори, (Beardwell & Holden, 2003; Cascio, 1998; Cherrington, 1995; Ivancevich, 2003; Mondy & Noe, 2005; Torrington & Hall, 2005; Yong, 2003). Обучението се разглежда и като мощен агент за модернизирани и награждаване на организацията, обогатяване на компетенциите, развитие на способностите и подобряване на рентабилността (Cosh, Duncan & Hughes, 1998).

За да се иницира по-ефективно обучение, организациите трябва да разгледат как системата за обучение и развитие се привежда в съответствие със стратегията на организацията и с това, което се прави, за да се гарантира, че цялото обучение

напълно съответства на нуждите и на контекста на организацията, както и на по-широкия контекст и нуждите на средата (Haslinda & Mahyuddin, 2009: 40).

Оценката на ефективността на обучението трябва да бъде концептуално разработена, така че да достигне до четири нива на ефективност на обучението: реакция, обучение, поведение и натрупване на резултат.

Общата концепция за оценка на обученията е да се измери до каква степен обучението на обучители и неговите компоненти променят образователната среда в университетите и училищата. Промяната се проследява както на ниво преминали обучители, така и на ниво промяна в резултатите, оценките и нагласите на обучаваните впоследствие от тях лица и се измерва чрез следния набор от ключови показатели, които включват, но не се ограничават до:

- иновативни методи на преподаване;
- индивидуалното преживяване в учебната зала и качество на учебния процес;
- напредък и успех на обучаемите лица, които биват обучавани от преминалите обучение обучители;
- повишаване на академичните постижения;
- учебни модели в образованието;
- връзка между технологиите и образователния процес, както и връзка между технологиите и индивидуалния опит на обучаемите в процеса на обучение;
- връзка между инвестицията в инфраструктура и промяната в моделите на преподаване;
- игрите, като част от образователния процес;
- различни аспекти на образователните ефекти;
- независимо мислене на обучаваните лица и независимо мислене на обучаваните от тях;
- активност и участие на обучаемите в образователния процес и активност и участие в образователния процес на обучаваните впоследствие от тях лица;
- промяна в начините на учене;
- лидерски модели и организационна култура в образователните институции, в които се трансферира знанието;
- подобряване на подготовката и мотивацията на обучаваните лица и на обучаваните от тях впоследствие;
- укрепване на институционалните възможности; укрепване на ресурсната база за образование;
- култура и среда на образователни иновации и нови обучителни практики;
- разпространение на знанията и новата култура между различните образователни институции и сред обучители и представители на организации, които не са участвали в обучението;
- влияние върху форми на взаимодействие и партньорство с широк кръг заинтересовани страни (бизнес, местни общности, потенциални целеви групи).

Ключовият подход е да се сравнят резултатите преди и след обучението, както и да се сравнят резултати между обучаеми лица в организации, в които обучителите са преминали обучение, и такива, в които не са. За да се постигне сравнимост на резултатите, е важно да се провери доколко двете съвкупности са сходни по ключови характеристики, които могат да повлияят на оценката (например образователен и социален статус, продължителност в образование и др.)

Този подход на оценка наричаме модел на добавената стойност. Основният модел разглежда дали ползите (или добавената стойност) са по-високи сред обучаемите, чиито обучители са преминали обучение за обучители, спрямо тези, които не са. В този подход трябва да се контролират множество други измерими характеристики на обучаемите лица, обучаваните от тях и спецификите на организациите.

За да бъде измерена промяната, ние също така трябва да контролираме зависими и независими променливи на лично, групово и организационно ниво, като:

- етническо и социално многообразие;
- социално-образователен произход на семействата на обучаемите лица;
- образование и подкрепа на родителите;
- вид населено място, където е образователната институция;
- вид населено място, където живеят обучаемите лица;
- процент оценки под средното за страната в предходната година;
- среден успех на обучаемите в обучаващата организация (за да се види как обучението на обучители се е отразило на успеха и академичните постижения на обучаваните лица);

- години преподавателски опит, преди да влезе учителят в програмата;
- години преподавателски опит на учителя в момента на оценяване;
- студентски характеристики.

Оценката също така трябва да вземе предвид:

- има ли активно лидерство, особено за обучаваните общности и мониторинг на резултатите на обучаваните лица;

- има ли възможност за оценка и анализ на това как обучаемите лица учат (типове учене);

- анализ на отношенията обучаем – учител и процеса на обучение;

- до каква степен и колко време продължава приложението на наученото на практика;

- съществуват ли колегиална подкрепа, интерактивни учебни дейности, развиване на разнообразни опит и компетенции и използване в практиката на конкретни насоки за трансфер на знание;

- дали ли е базирано на проблемите и опита обучение;

- съществува ли доверие в отношенията в учебния контекст;

- има ли положителна мотивация за трансфер на знания;

- до каква степен трансферът на знания след обучението на обучители е положен като цел в рамката на обучението и се осъществява в организационната среда, в която се връщат учителите;

- каква е ролята на организационната култура на участниците (например отговорността на участниците, участието им в процеса на взимане на решение) преди и след обучението;

- до каква степен трансферът на знания е бил зададен в контекста на обучението (напр. дейностите за определяне на цели) и неговите последици (напр. усещането за компетентност и увереността на преподавателите, преминали обучението);

- до каква степен можем да заявим, че индивидуалните нагласи на обучаваните обучители и други индивидуални фактори определят трансфера на знания;

- влияят ли работният климат и отношенията в организацията върху катализирането или спирането на трансфера на знания;

- до каква степен мотивацията за прехвърляне на знание е фактор за ефектите от обучението и за развиване на компетенциите в по-широкия организационен контекст;

- до каква степен ефектът зависи и от начина, по който преподавателите участват в процеса на вземане на решения в организацията (концепцията за споделяно лидерство), дали те са включени, в какви решения, по какъв начин и какво е постигнато.

Основно правило е, че обучението по своето естество изисква преподавателите да познават не само предмета, но и да имат умения как да преподават ефективно, как да водят обучаемите лица, как да дефинират образователните си задачи и как по-ефективно да допринасят за тяхното постигане.

Този подход дава възможност да анализираме дали обучаваните лица с преподаватели, които са преминали обучение за обучители, имат по-добри резултати от обучавани лица, които са с други преподаватели, как влияе броят на обучаваните преподаватели в рамките на организацията, влияе ли на цялостната промяна и

на резултатите, на управлението на организацията, на промяната на средата, на ценностите и моделите на образователното ръководство. Подобни изследвания използват статистически методи за изолване на различните фактори и анализ на постиженията на обучаваните лица, които наистина се дължат на различията в подготовката на техните преподаватели, а не на различията в социалния и образователния статус и преходен опит на обучаваните лица.

Важна част от показателите за анализ за резултатите на обучаемите е не само разликата преди и след интервенцията, в началото и в края на учебната година, но и дисперсията (показател за разсейването) на оценките на обучаемите лица.

Различните подходи предвиждат и сравняване на различните начини на подготовка на преподавателите – съществуващите модели и парадигми на обучения, които се предлагат от различни институции и академични организации. Основната концепция е да се анализира обучението на учителите като процес на промяна на поведението.

Друг важен аспект на оценките е „трансферът на обучение“, представен като степеня, до която участващите в обучението учители прилагат на практика знанията и уменията, които са развили благодарение на обучението, промяната в организационните структури, готовността за трансфер на организационни модели, желанието на обучаваните и техните организации да се променят, организационното планиране, организационния климат, дизайн на обучението, връзката между учебните казуси и съществуващите проекти и дейности в образователните организации, мотивацията за трансфер, личностните трансформации и промяната в нагласите, легитимността на промяната, полезността на промяната, мотивацията за трансфер и дизайн на обучението. Оценките взимат предвид различните елементи, които биха могли да бъдат вътрешни за обучението и външни – аспекти на промяната, която се ръководи и която мотивира учителите да прилагат на практика новите знания и умения в своята работа.

В допълнение на това важен елемент от оценките на промяната е организационният климат, който се отнася до сближаването, работата в екип и чувството за принадлежност на преподавателите. В този пункт оценките включват отново елементи от промяната на организационните структури, легитимността на промяната, ценности и обмен, как организацията планира и управлява прилагането на новите знания и методите, начина, по който междинните структури на организацията и останалите членове на учебните екипи вземат предвид новото обучение. В рамките на този фактор консенсусът между преподавателите относно въвеждането на иновации би имал голямо значение. Оценките също така обхващат променливите лични нагласи, които представляват ангажираността и чувството за отговорност и принадлежност на учителя към обучаващата организация. Важни са нагласите и подкрепата от образователната администрация, тъй като тя всъщност може да даде тласък на обучението, практическото приложение и трансфера на знания и развиване на различните образователни проекти.

Повечето оценки анализират дали има ориентираност към трансфера в организацията, дали учителите са мотивирани и включени във въвеждането на промените, начина, по който училищата и университетите организират процесите на предаване на знания, оценяват и установяват начини за интегриране на новото учене и развиване на умения в обучаваните. Често преподавателите научават и прилагат знания и развиват иновативни методи на преподаване и работа, но все още липсва споделяне на знания между учителите и трансфер на знания между различните структури. Също така е важно доколко организационната среда подкрепя промяната, оценява трансфера на знания и каква е ролята на ръководството. Поредица от изследвания показват, че общата подкрепа на ръководството е много важна за трансфера на знания. Ако учителите виждат, че тази промяна е подкрепена, че екипът мисли и говори за промяна и реформа и че ролята на учителя се оценява като ключов агент за промените в образователната система, трансферът на знания ще бъде по-голям. Това е ключово по отношение на това

дали обучението въздейства значително и върху други фактори, като желанието на организацията да се променя, цялостния организационен климат и внедряването на нови модели.

Освен да бъдат разбрани факторите на промяната, важна част от оценките и анализа са да бъде разбрано точно как взаимодействат факторите и как въздействат на индивидуалния и организационния трансфер, за да триангулират всички данни, които могат да бъдат анализирани, и да се получи по-изчерпателна картина.

Основната задача е да се отговори го каква степен обучението оказват значително влияние върху убежденията и практиките на учителите, как влияят на постиженията на обучаемите, как повлияват на образователните реформи, доколко улесняват промяната на нагласите, вяванията и практиките на учителите, като целта е да се подобрят резултатите от обучението и постиженията.

Един от ключовите подходи е подходът на Kirkpatrick, който измерва значението на реакциите в обучението, резултатите от обучението, поведенческите промени и организационните ефекти.

Най-важният елемент са: реакции на участниците, обучение и добавена организационна подкрепа и промяна и резултати от обучението за обучаемите. С подхода на Kirkpatrick се предоставя изчерпателен модел на контекстуалните елементи, които трябва да бъдат оценени, и следователно това е модел, който измерва ефективното изпълнение на резултатите и улесняване на трансфера.

С този подход се изследват ефектите от обучението за учители и отговорът на обучаемите към новите идеи и промените в поведението. Този подход анализира личностното развитие на обучаваните учители, включващо по-интегрирана перспектива за учене, мотивация и трансфер на знанието.

Пълния текст четете в сп. „Стратегии на образователната политика“, кн. 4

Структурите на Полската нелегална държава и трагичната съдба на еврейския народ

*Откъс от „Съветът за помощ на евреите
(„Жегота“) в структурите
на Полската нелегална държава“*

Д-р Валдемар Грабовски

Институт за национална памет

Полската нелегална държава включва три основни структури. Първата е Съюзът за въоръжена борба (от 1942 г. – Армия Крайова), втората е Представителството на правителството за страната, което организира тайната полска администрация. Третият стълб на Полската нелегална държава е Политическият консултативен комитет (от 1944 г. Съвет за национално единство), който обединява най-важните политически партии – Полската социалистическа партия, Полската селска партия, Народната партия и Партията на труда. Тази форма на нелегална държава функционира от 1941 г.

За главен представител на Правителството на територията на създаденото от германците Генерално губернаторство на 3 декември 1940 г. е назначен Кирил Ратайски. През есента на 1941 г. тайната власт на Ратайски на практика обхваща цялата страна. Като част от Представителството на правителството, освен департаментите на централно ниво (съответстващи на предвоенните министерства) и териториалните структури (областните и окръжните представителства) функционират и няколко специални организационни единици. Най-голямата е дирекция „Гражданска съпротива“, начело със Стефан Корбонски (наскоро ще отбележим Годината на Корбонски). Други специфични центрове са напр. Съветът на националностите (който работи по създаването на взаимоотношения с националните мал-

Заглавието е на редакцията

www.history.azbuki.bg

Главен редактор
Проф. д-р Пламен Митев
E-mail: plamdm@abv.bg

Редактор
Д-р Албена Симова
0889 88 21 83
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71
E-mail: history@azbuki.bg

Съдържание на сп. „История“, кн. 4/2017:

ПОГЛЕД НАД БАЛКАНИТЕ

Стара Велика България и възходът на уногундурите при кан Кубрат / *Станимир Звездов*

Прояви на ислямизация в Анхилска каза през XVI – началото на XVIII век / *Димитър Ницов*

Отношенията на шериятските съдилища с държавната власт във Вардарска Македония 1918 – 1941 г. и ислямската религиозна общност / *Рейхан Мандак*

РЕЦЕНЗИИ
И АНОТАЦИИ

Нова книга, представяща документалното наследство на Светата Търновска митрополия / *Иван Русев*

ХРОНИКА

XIV международен конгрес по османска социална и икономическа история / *Нина Христова*

ПАЗИТЕЛИ
НА ПАМЕТТА

Историческата памет в контекста на спасяването на евреите по време на Втората световна война. Уводни думи / *Матеуш Шпитма*

Помощ за евреите по време на Втората световна война. Нови аспекти / *Марчин Уринович*

Съветът за помощ на евреите („Жегота“) в структурите на полската нелегална държава / *Валдемар Грабовски*

Евреи, избягали от гетата и лагерите на територията на окупирана Полша в периода 1942 – 1945 г. / *Гжегож Берент*

цинства); Център „Запаг“ (конспиративен Западен полски съюз), който се занимава с поляците, извозени в Третия райх за принудителен труд.

Едновременно с тези специални структури функционира и Съветът за помощ на евреите „Жегота“. Възникването му и неговата дейност са описани през изминалите години в много публикации както на негови активисти, така и на историци.

Трагичната съдба на еврейския народ в периода на окупацията е причина да възникнат структури, които се занимават с организирането на помощ за евреите. Още през 1940 г. към Информационното и пропагандно бюро на Главния щаб на Съюза за въоръжена борба е създаден отдел на националните малцинства, а негов ръководител става историкът Станислав Хербст („Хробот“). По-късно е създаден специален отдел „Еврей“, ръководен от Хенрик Волински („Вацлав“) – юрист и обществен деец. Задачата на този отдел е да документира съдбата на евреите в окупирана Полша. Поддържат се връзки с Леон Файнер („Николай“) от Бунд (Общ еврейски работнически съюз в Литва, Полша и Русия) и с Аголф Берман („Боровски“) от Еврейския национален комитет, а също и с Арие Вилнер („Юрек“) – куриер на Еврейската бойна организация.

Като част от Представителството на правителството, освен другите функционират и следните департаменти: на труда и социалните грижи, на информацията и пресата, на вътрешните работи. Първият е създаден през април 1941 г., а негов директор става Ян Станислав Янковски („Вислоцки“), по-късно пълномощник на правителството на страната и вицепремиер. Департаментът развива широк кръг дейности, свързани с бъдещата организация на социалния живот (профсъюзи, работнически съвети, обществено осигуряване, здравеопазване) в следвоенния период.

Успоредно с полагането основите на бъдещите дейности той провежда акция за оказване на действена помощ, а ръководител на този отдел е Станислав Стемплевски (след поражението на Варшавското въстание – директор на „легалното“ бюро на Полския комитет за социални грижи в Ченстохова и таен референт на социалните грижи на тамошното Представителство на правителството). Полагат се грижи за арестуваните работници на Представителството и за техните семейства, за затворниците в концентрационните лагери, за безработната интелигенция. Тази дейност се развива в тясно сътрудничество с другите департаменти – на просветата и културата, на правосъдието и с Междуведомствена комисия за оказване помощ на затворниците. В широк спектър се използва и сътрудничеството с Централния съвет за социални грижи. Подета е също и акция за подпомагане на семействата на разстреляните („акция RR“, организирана от Мария Хелмицка [„Хорпина“]), която се провежда предимно от харцерите от „Шаре шереги“ (когато название на нелегалната организация Съюз на полските харцери). Тази помощ възлиза на 500 злоти

месечно на човек. (Обърнете внимание – през 1943 г. „Жегота“ разполага със същата сума за всеки един свой подопечен.)

През 1943 г. за социални грижи са изразходвани 16 085 983 злоти, от които: 907 100 злоти – за индивидуални помощи, 5 094 231 злоти – за жертви на политически убийства, 4 922 825 злоти – за хора на умствения труд, 2 568 551 злоти – за работници, 1 062 830 злоти – за младежта, 967 950 злоти – за хората, изселени от източните земи, 160 000 злоти – за изселените от западните земи. Отделите за социални грижи в окръжните Представителства на правителството (воеводства) същата година са изразходвали сумата 11 475 647 злоти. Освен това 1 600 000 злоти са отпуснати на „Жегота“. Освен това Департаментът на просветата и културата през същата година за социални грижи е изразходвал 7 812 000 злоти.

Департаментът на информацията и пресата, ръководен от март 1941 г. до юли 1945 г. от Станислав Каужик, освен че издава вестници и книги, подготвя и общирни материали за правителството на Жечпосполита в Лондон, в които подробно се описва положението на полските евреи.

В Департамента на вътрешните работи, с директор Леополд Рутковски („Мушински“) през май 1942 г. е създаден Отдел за сигурност. За началник на този отдел е назначен адвокатът Тадеуш Мишлински. В този отдел с националните въпроси се занимава секция „Малцинствени общности“ (нейни работници или сътрудници са адвокат Игнаци Раглицки и Станислав Пьотровски); съществува и отделна еврейска секция.

В Департамента на вътрешните работи от октомври 1942 г. Витолд Бенковски („Ян“) застава начело на „затворническата структура – звено“, чиято задача е да „поддържа постоянна връзка с полските политически затворници, които се намират в затворите, в следствените арести или в лагерите“. Освен ръководителя в тази структура работят: Владислав Бартошевски („Людвик“) и Богна Доманска („Бронислава“), а като куриери – Пелагия Пьотркевич („Дуция“) и Ванга Мушинска („Ванга“). Поддържа се връзка със затвора Павяк, на органите на гържавна сигурност, на ул. „Джелна“, а от средата на 1943 г. – и с другите затвори и лагери (във Варшава на ул. „Мокотовска“ и ул. „Даниловичовска“). Във Варшава такава връзка се осъществява с посредничеството на следните затворнически надзиратели: Людвика Узар-Кришякова („Дуся“), Янина Шубелска („Матечка“), Анна Краско, Ядвига Сагжинска, Ян Вацек („Ян“) и Ванга Вилчанска. Тази структура изготвя доклади за състоянието на затворите и нацистките концентрационни лагери, предава тайни съобщения и предупреждения за арест.

За полагането на грижи за затворниците се установява сътрудничество с Междуведомствена комисия за оказване помощ на затворниците. Нейн председател е активистката на Националната конфедерация Хелена Ямонтувна („Богуцка“), а членове на президиума са: Халина Домбровска („Ванга Лешневска“) – заместник, Данута Мишчук, Н.Н. („Вишя“) – секретар, Н.Н. („Анжей“) – касиер, Н.Н. („Елжбета“) и Н.Н. („Магдалена“). Междуведомствената комисия провежда акция за изпращане на колету с храна и лекарства за затворниците в концентрационните и трудовите лагери, финансирана от Представителството на правителството. В нея се включват много на брой конспиративни организации, освен Армия Крайова и Представителството, и Полската социалистическа партия – свобода, равенство, независимост, Корпусът за сигурност, „Побудка“, Центърът за работа със затворниците. Изпращат се колету в лагерите в Аушвиц (Освиенцим), Майданек, Равенсбрюк, Друт, Хамбург, Гросс-Розен, Волденберг, основен лагер в Ошац, Явожно, Дахау, Моленберг, лагера St. George, Ваймар, Ораниенбург, Кьолн, Фюрстенберг, Нойенгамме и Бжег Долни. Освен индивидуални колету се изпращат колету и го т.нар. малки централи, които вътре в лагерите поделят получената храна и други продукти. Организиран са най-малко десет такива малки централи: три в Аушвиц, две в Равенсбрюк, две в Хамбург, две в Гросс-Розен и една в Друт. Освен във Варшава структури на Комисията има в Краков, Люблин, Келце, Ченстохова и Рагом. Само в периода май – юни 1944 г. Председателството предава на Междуведомствената комисия 799 200 злоти, а между 13 и 15 юли – следващите 1 500 000 злоти.

Още през пролетта на 1942 г. в Лондон попада обширен материал на Представителството на полското правителство за страната със заглавие „Терорът на нашествениците на полска земя“. Големи откъси от този документ са посветени на унищожението на евреите: „Обособено разглеждаме преследването на евреи от германските окупатори поради факта, че става въпрос за отделна нация, а също и защото германците се отнасят към евреите с особена жестокост, а това може да стане достояние на целия свят, да се убедят всички на какво са способни германците в такива случаи. Досегашното преследване на евреи от германците на полска земя може да се погеди на 3 периода [...] Трети период (от 1.VII.1941 г.). Този период е белязан с масови убийства. Явно, измирането на евреите в гетата в забързано темпо не задоволява нетърпеливите германци, щом като в земите на изток започват да се прилагат още по-радикални методи: убийства на евреите в недвижжан мащаб, извършени от самите германци с участието на украинци или извършени от литовци. Тук вече германците разкриват напълно на какво са способни. [...] Броят на евреите, избити от германците или от техните поддръжници в Източните територии, ако се съди по цитираните по-горе цифри и факти, е приблизително 200 000“. Една година по-късно, през март 1943 г., Представителството на полското правителство за страната оценява загубите на еврейския народ на почти 3 милиона души.

Геноцидът срещу евреите от страна на нацистите довежда до създаването на Временен комитет за оказване помощ на евреите (на името на Конрад Жегота) на 27 септември 1942 г. (след консултации с Представителството на полското правителство за страната и сътрудничеството между няколко конспиративни организации – Фронта за възраждане на Полша, Полската демократична организация, Полската социалистическа партия – свобода, равенство, независимост, както и Съюза на полските синдикалисти). Изключително важна роля изиграва публикуваният през август 1942 г. апел на Фронта за възраждане на Полша със заглавие „Протест“, в който категорично се заклеймяват нацистите за убийствата в гетата, създадени от окупаторите в големи и малки градове. Един месец по-късно, на 16 септември 1942 г., на страниците на главния орган на Председателството на полското правителство за страната „Жечпосполита Полска“ е публикувана декларация на дирекция „Гражданска съпротива“, в която се изразява категоричен протест срещу престъпната дейност на германците.

В състава на Временния комитет влизат: Зофя Косак („Леля“) – председател, Ванда Крахелска-Филипович („Алина Забелска“), Анна Ласоцка („Анулка“), Витолд Бенковски, Владислав Бартошевски, Игнаци Барски, Янина Раабе-Вонсовичова („Ева“) и Чеслава Войенска. С тях си сътрудничат Стефан Шведовски и Зофя Демчух от Съюза на синдикалистите в Полша. До началото на декември 1942 г. Комитетът поема грижата за над 180 човека, 70% от които са деца. Комитетът развива дейност във Варшава, Краков, Брест, Люблин, Келце, Бохня, Избица, Закопане, Замощ, Билгорай, Крашник, Радом, Пулави, Шедълце и Бяли сток. За два месеца Комитетът организира помощ за укриващите се евреи, като полага усилия да им осигури документи, сигурно жилище и издръжка, а също и снабдяване с дрехи. За своята дейност изразходва около 70 хиляди злоти. Обществената дейност се оказва недостатъчна, наложителна става подкрепата от страна на правителствените институции. Витолд Бенковски в своя отчет отправя апел към Пълномошника на правителството за постоянни месечни помощи в размер на 25 хиляди злоти. Временният Президиум на Съвета през декември 1942 г. определя правилата за финансиране на дейността – средствата трябва да дойдат: а) от бюджета на правителството на РП в Полша; б) средства, събирани в страната и в чужбина (които се смятат за допълнителни).

Правителството на РП в Лондон има пълното съзнание за необходимостта да предостави в страната допълнителни средства, предназначени за подпомагане на евреите. През декември 1942 г. министърът на вътрешните работи Станислав Миколайчук („Стем“) разпорежда от средствата на Представителството да се плати сума от 5 хиляди долара на еврейските организации за техните поопечни. Три дни по-късно е изпратена поредната препоръка да се изплати на Леон Фейнер

(„Березовски“) от Бунд същата сума от 5 хиляди долара, изплатени в Лондон от Шмул Зигелбойм. Също през декември 1942 г. в страната е изпратена препоръка „да се окаже всякаква помощ“ на жената на адвокат Гросфелд – Олга. Това, разбира се, е само един пример, но не бива да забравяме, че освен средствата, отпускани за цели на организацията, от Лондон се изпращат и госта парични помощи на конкретни лица.

Засилващият се терор срещу евреите от страна на окупаторите довежда до създаването на 4 декември 1942 г. на Съвет за помощ на евреите към Пълномощника на правителството. В състава му влизат: Юлиан Гробелни („Троян“) от Полската социалистическа партия – свобода, равенство, независимост – председател, а след неговия арест на 1 март 1944 г. Роман Яблоновски („Юркевич“) – председател от май до юли 1944 г.; г-р Леон Фейнер („Березовски“) от Бунд – зам.-председател, а по-късно от ноември 1944 г. председател на Съвета; Тадеуш Рек („Ружицки“) от Полската селска партия – зам.-председател, Фердинанд Арчински („Марек“) от Съюза на демократите в Полша – касиер, В. Бенковски („Ян“), И. Барски („Юзеф“), В. Бартошевски („Людвик“) – Фронт за възраждане на Полша, Аголф Берман („Боровски“) от Еврейския национален комитет – секретар до юли 1944 г., Шимон Готесман („Юзеф Богуцки“) от Еврейския национален комитет – секретар от ноември 1944 г., Пьотр Гайевски („Пьотр“) от Работническа партия на полските социалисти – от края на 1943 г.

Бюрото на Съвета се ръководи от Зофя Рудницка („Алиция“) с помощници Й. Вонсович („Ева“), Целина Тишко („Целинка“) и Владислав Пашкевич – всички от Съюза на демократите (Полша). Отделните отдели се ръководят от: Емилия Хижова („Барбара“) от Съюза на демократите – отдел „Жилищен“, Александра Даргелова и Ирена Сендлерова („Йоланта“) от Работническата партия на полските социалисти – отдел „Деца“, Стефан Сендлак („Стефан“) от Партията на полските социалисти – свобода, равенство, независимост – „Териториален отдел“, Людвик Ростковски – отдел „Лекари“. В работата на Съвета участва също и Мария Канн („Халина“).

Задачите на Съвета са описани в официално писмо до Представителя на Правителството от 29 декември 1942 г. В него пише: „Задачата на Съвета е да оказва помощ на евреите – жертви на престъпните акции на окупаторите, а помощта да е насочена към спасяването им от смъртта, легализирането им, осигуряването на жилища, раздаването на материални помощи, а където е препоръчано, намиране на работа срещу заплащане като основа за съществуването им, осигуряването на средства и разпределението им – с една дума, всякаква дейност, която пряко или косвено е вид помощ“.

Скоро след това, през февруари 1943 г., в Департамента на вътрешните работи на Представителството е създаден еврейски отдел. Негов ръководител е В. Бенковски („Ян“). В този отдел влизат и В. Бартошевски („Людвик“) – зам.-ръководител, Богна Доманска („Бронислава“) – секретарка, куриери – Ванга Мушинска („Ванда“) и Пелагия Пьотркевич („Луция“). Известно време в този отдел работи и г-р Алфред Боренстейн.

Ръководителят на този отдел – В. Бенковски, става постоянен Пълномощник на Представителството в Съвета за помощ на евреите „Жегота“. Ето как Т. Прекерова обобщава широкия обхват от дейности на отдела: „Посредници при прехвърлянето на средства към съвета, организира срещи на негови представители с Пълномощника на Правителството, предава препоръките и оплакванията на Съвета до съответните звена на Представителството на правителството и полага усилия за възможно най-бързото им положително решаване, посредници между Съвета и нелегалните военни (напр. в случаи на изнудване), предава официалните писма на Съвета до Лондон и т.н. Подобна помощ оказва и на представителите на евреите в нелегалност, осигурявайки им връзка с еврейските организации в чужбина, а когато се налага – и с полски организации в страната.“

Пълния текст четете в сп. „История“, кн. 4

Гастон Башлар в съвременните философски търсения

*Откъс от „Стъпки по пътя
към Гастон Башлар“*

Поля Търколева

Творчеството на Гастон Башлар (1884 – 1962) често остава извън ползрението на българската философска общност и рядко е част от университетските курсове. Той е по-известен сред френските филолози, отколкото сред философите в България, а неминуемо има с какво да обогати философските анализи на проблеми, свързани с интерпретацията на поезията и литературното творчество, с мястото на психоанализата за разбирането на човешката творческа потенция, с ролята на феноменологията при изследването на поетичния образ и въображението, с емистемологичните препятствия.

На какво се дължи недостатъчният изследователски интерес към философията на Башлар? Възможни са няколко обяснения. На първо място ще поставим липсата на преводи на български език на неговите произведения. Преведени са само три книги: „Поетика на пространството“, „Поетика на мечтанието“ и „Въздухът и сънищата“, а епиготът на „Пламъкът на свещта“ – „Моят бял лист и моята лампа“, е публикуван в списание *Нота Бене*, брой 16 през 2010 година. С това се изчерпват произведенията, на които могат да се посветят българските изследователи, ако не желаят да търсят и използват оригиналите на френски език или преводи на други езици. И трите книги са част от по-късния творчески период на Башлар, през който той се занимава основно с поетика и изработва своята тетравалентна доктрина, посветена на четирите материални елемента. Нямаме преводи на произведенията му, които са част от неговата епис-

Заглавието е на редакцията

www.philosophy.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Георги Апостолов
E-mail: apstlv@swu.bg

Редактори

Д-р Атанаска Чолакова
0889 22 20 42

Николай Кънчев
0888 81 56 45
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: philosophy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Философия“, кн. 3/2017:

ИСТОРИЯ НА ФИЛОСОФИЯТА

Стъпки по пътя към Гастон
Башлар / *Поля Търколева*

Башлар и неговите вълшеб-
ства / *Жан Либи*

Воля за самота / *Жан Либи*

СЪВРЕМЕННА ФИЛОСОФИЯ

Social Indeterminacy and
Quine's Indeterminacy Thesis /
Samal H. R. Manee

**ФИЛОСОФСКА
АНТРОПОЛОГИЯ**

Имануел Кант – между философската и педагогическата антропология / *Нина Герджикова*

ФЕНОМЕНОЛОГИЯ

Феномен и схема. Подстъпи към една възможна критическа феноменология / *Кристиян Енчев*

Проблемът за пасивната синтеза у Хусерл / *Майя Георгиева*

Интенционалност и съзнание: опит за разбулване на мистичното преживяване като ординарно неинтенционално съзнание / *Петър Димков*

Сетивен и свръхсетивен свят в Хегеловата концепция за съзнанието / *Иво Минков*

ПСИХОЛОГИЯ

Съвременният човек през погледа на Ерих Фром / *Стоил Мавродиев*

Лишаването от свобода в границите и отвъд границите на съзнанието / *Емил Маджаров*

темологична линия на анализ: „Есе върху приблизителното познание“, „Изследване върху развитието на един физичен проблем. Термичното разпространение в твърдите тела“, „Индуктивната стойност на релативността“, „Кохерентният плурализъм на модерната химия“, „Интуиция на мига. Изследване върху Силое на Гастон Рупнел“, „Атомистични интуиции: опит за класификация“, „Новият научен дух“, „Формиране на научния дух. Принос към психоанализата на обективното познание“, „Диалектика на траенето“, „Опитът за пространство в съвременната физика“, „Рационалният материализъм“.

Ограниченият достъп до литература и наличието на български преводи само на книгите, посветени на поетиката, най-вероятно провокират повече интерес у литературоведите, семиотиците и лингвистите, отколкото у философите, които може би биха били по-заинтригувани от епистемологията на Башлар.

На второ място, може да се изтъкне популярността на отделни философски дисциплини в световен план, като например философия на науката, философия на съзнанието и езика, биоетика, аналитична философия, и течения, като новия реализъм. Опитите на философите да търсят приложимост на своите изследвания и да представят резултати, измерими в практиката, доближава съвременните философски търсения до полетата на психологията, социологията, културната антропология и дори медицина, а на по-заден план остават дисциплини като философска антропология, естетика и философия на изкуството. Разбира се, интердисциплинарността на изследванията би разширила хоризонтите пред хуманитаристиката и би предоставила нови гледни точки. Именно такава можем да открием, четейки Гастон Башлар, който определено знае как да съчетае научността с красотата на изказа си.

На какво се дължи тази негова способност? Безспорно на огромната му ерудираност, комбинативни анализаторски умения, интуиция и много вдъхновение. Освен вродения талант, който Башлар притежава, той получава първоначално образование по физика, а след това и по философия. Подобно образователно минало и теоретичен запас му дават свободата да анализира философията на науката и да обоснове своето собствено виждане за епистемологичните препятствия, които възпрепятстват постоянния еволюционен ход на развитие на науката (в който Башлар не вярва). Всъщност той свързва психологията и философията на науката именно чрез понятието „епистемологично препятствие“, според което определени ментални нагласи на човека се явяват пречка пред научния прогрес и дори може да го блокират за

известно време. Подобно твърдение е било ново и провокативно за времето си и естествено, не е било признато от част от научните колегии. Въпреки че Башлар е бил преподавател около 10 години в Дижон, а после и в Сорбоната, т.е. бил е институционализиран и е част от академичната среда, той има славата на маргинален философ, който не може да се включи със сигурност към определено философско течение. Това не е попречило на учени като Александър Койре, Жорж Кангийем, Мишел Фуко, Луис Алтюсер, Доминик Льокур и Франсоа Дагоне да изпитат неговото влияние.

Творчеството на Башлар е било интересно за толкова много философи, защото се намира на пресечната точка между две големи течения във френската философия: едното е позитивизмът, емпиризмът, а другото философията на концепта, на познанието, която се опитва да възстанови генезиса на научната рационалност. През петдесетте години на ХХ в. във Франция доминира екзистенциализмът, а рационализмът играе подчинена роля на философската сцена. Повлиян от развитието на философията във Франция през този период, Башлар ни предлага умело съчетание между епистемология и теория на естетиката, между рационализъм и ирационализъм. Според Вюненбюржер епистемологията на Башлар се вписва в традицията на френския идеализъм, а неговата поетика и теорията за поетичния образ са вдъхновени от немския романтизъм (Wunenburger, 2004). Епистемологията и поетиката (рационалното и въображаемостта) се преобръщат в основни творчески линии в произведението на Башлар и често са разглеждани от изследователите като противоположаващи се, но всъщност и в двете се откриват идеите за творческото въображение, за креативността и за динамизма.

Епистемологията оказва влияние и върху поетиката на Башлар. Творческият му подход може да се опише като „диалектика на отрицанието“, която съдържа това, което критикува или отрича. Отрицанието следва да се разбира като опит за диалектично преминаване, за интегриране и включване на отричаните идеи. Подобна диалектика позволява да се открие нова перспектива към дълбинната психология, която вече има изградена теория. Необходимо е да се уточни също, че поетиката на Башлар е различна от поетиката, разбираана като теория на литературата. Той не изучава специфичните функции и развитие на художествената литература, не се занимава със строежа на литературното произведение, нито със стилистиката. Поетиката му следва да се разбира в по-широк смисъл, като философски похват за изследване на ониричната стойност на поетичния образ, като начин за представяне на онтологични идеи за същността на материята.

Ролята на човека и неговата творческа същност също не е пропусната в поетиката на Башлар. Той представя човека чрез две негови проявления, които взаимно се допълват и дообогатяват: „човек на деня“ и „човек на нощта“. С първата метафора се визуират рационалните аспекти на човешкото съществуване. „Човекът на нощта“ е творещият, създаващият, поетичният, мечтаещият човек. Тези два аспекта на човешката същност са взаимосвързани – „човекът на нощта“ се проявява и през деня. В тази идея се откриват следите от увлечението на Башлар по сюрреализма, с чиито представители той е имал пряк контакт (например с А. Бретон).

На употребата на метафората за „нощта“ обръща внимание и френският писател и изследовател на Башлар Жан Либи. „Нощта“, меланхолията, самотата, песимизмът се явяват свързващата нишка между Башлар и Шопенхауер. Башлар – иновативен философ със стил на писане, който понякога остава недоразбран, защото е на границата между философското и поетичното, често е бил обсъждан, приет или отричан. Шопенхауер – философът, противопоставил се на Хегел в период, когато вторият е имал много голяма подкрепа и влияние, дълго време от живота си е без последователи и извън университетските структури. В живота на двамата философи се прокрадват самотата и меланхолията, които рефлектират и в творбите им. Жан Либи вижда именно „следите на нощта“ и при двамата. Във „Воля за самота“ той изследва възможното влияние, което Шопенхауер е оказал на Башлар, разглежда не само моментите на сходство, но и противопоставянията във възгледите им.

Пълния текст четете в сп. „Философия“, кн. 3

Рекламна тарифа

на Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“

София 1113, бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5, тел.: 02/420-04-70, 02/420-04-71; azbuki@mon.bg; www.azbuki.bg

Вестник „Аз-буки“

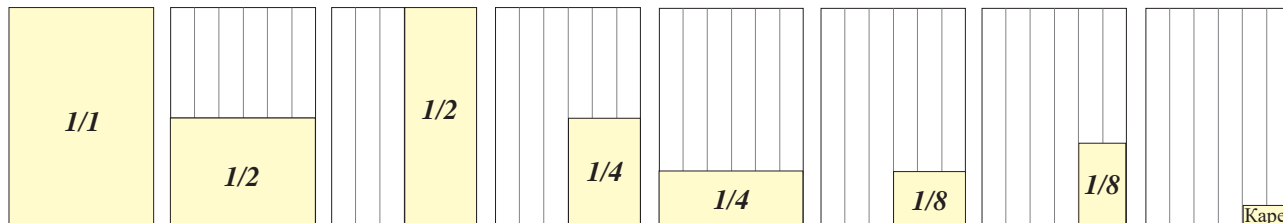
1. Стандартни карета на вътрешна страница:

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница – 256 мм/388 мм	780,00 лв.	900,00 лв.	985,00 лв.
1/2 страница – 256 мм/194 мм – 125 мм/388 мм	410,00 лв. 410,00 лв.	460,00 лв. 460,00 лв.	510,00 лв. 510,00 лв.
1/4 страница – 256 мм/97 мм – 125 мм/194 мм	230,00 лв. 230,00 лв.	258,00 лв. 258,00 лв.	270,00 лв. 270,00 лв.
1/8 страница – 125 мм/97 мм – 83 мм/147 мм	115,00 лв. 115,00 лв.	129,00 лв. 129,00 лв.	135,00 лв. 135,00 лв.
каре (83 мм x 50 мм)	30,00 лв.	43,00 лв.	45,00 лв.

2. Цени за реклама на първа и последна страница – по договаряне

3. Влагане на стандартни вложки с тегло до 20 г – 80 лв. за 1000 бр.

4. Влагане на нестандартни вложки – по договаряне.

Научно-методическите списания на издателство „Аз-буки“

1. Цена за вътрешна страница (в левове)

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница	90 лв.	130 лв.	180 лв.
1/2 страница	50 лв.	70 лв.	90 лв.
1/4 страница	30 лв.	45 лв.	70 лв.

2. Цена за реклама на втора корица: цена за вътрешна страница + 60% оскъпяване

3. Цена за реклама на трета корица: цена за вътрешна страница + 40% оскъпяване

4. Цена за реклама на четвърта корица: цена за вътрешна страница + 100% оскъпяване

5. Размер на една печатна страница в списанията на НИОН „Аз-буки“:

а. Обрязан формат: 167 мм x 233 мм

б. Необрязан формат: 171 мм x 240 мм

6. Влагане на вложки – по договаряне.

Забележка:

Всички посочени цени са без ДДС.